

**LÄNSI-SUOMEN LÄÄNINHALLITUS
LÄNSSTYRELSEN I VÄSTRA FINLANDS LÄN**

**OHJEITA AMMATILLISEN PERHEKOTITOIMINNAN
SUUNNITTELUUN JA TOIMILUVAN
HAKUMENETTELYYN**

1. AMMATILLISEN PERHEKOTITOIMINNAN PERUSPILARIT

Ammatillinen perhekoti

Ammatillisella perhekodilla tarkoitetaan yksityisten sosiaalipalvelujen valvonnasta annetun lain mukaisen luvan saanutta perhekotia, jossa lasten kanssa yhteisessä kodissa asuu vähintään kaksi hoidosta ja kasvatuksesta vastaavaa henkilöä. Ammatilliset perhekodit ovat luonteeltaan sijaiskodin ja laitoksen väliin sijoittuva sijaishuoltomuoto. Toisen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavan perhekodissa asuvan henkilön tulee olla yksityisten sosiaalipalvelujen valvonnasta annetun lain 4 §:ssä tarkoitettu vastuuhenkilö.

Ammatillisessa perhekodissa voidaan samanaikaisesti hoitaa enintään seitsemää lasta. Lukumäärään sisältyy perhekodissa asuvien hoidosta ja kasvatuksesta vastaavien henkilöiden kanssa samassa taloudessa asuvat muut alle kouluikäiset lapset ja perhekodissa mahdollisesti hoidettavat muut henkilöt. Kahta hoidettavaa lasta kohden tulee työskennellä vähintään yksi hoito ja huolenpitovastuussa oleva henkilö.

Ammatillista perhekotitoimintaa säätelevät lait

Ammatillisen perhekodin perustamista ja toimintaa säädellään seuraavilla laeilla, joiden sisällön tunteminen ammatillisen perhekotitoiminnan edellytys.

- Lastensuojelulaki 686/1983, muutos 583/29.6.2006
- Lastensuojeluasetus 1010/1983
- Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 361/1983
- Laki lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä 504/2002
- Sosiaalihuoltolaki 710/1982
- Perhehoitajalaki 312/1992
- Laki yksityisten sosiaalipalvelujen valvonnasta 603/1996
- Asetus yksityisten sosiaalipalvelujen valvonnasta 1208/1996
- Laki sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista 272/2005
- Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 812/2000
- Laki viranomaisen toiminnan julkisuudesta 621/1999
- Työterveyshuoltolaki 1383/2001
- Työturvallisuuslaki 738/2002
- Työaikalaki 605/1996
- Henkilötietolaki 523 /1999

2. PERHEKOTIVANHEMMAT JA KASVATTAJAT

Perhekotivanhempien koulutus

Perhekotivanhemmilla tulee olla ammattitaitoa sekä vaativaan, itsenäiseen lastensuojelulain mukaiseen hoito- ja kasvatustyöhön että yrittäjyyteen. Koska toiminnassa tarvitaan usein myös ulkopuolista henkilöstöä, on tunnettava myös työläinsäädäntöä sekä hallittava esimies- ja yhteistyötaitoja.

Perhekodin toiminnasta ja kasvatuksesta vastaavalla vanhemmalla eli vastuuhenkilöllä tulee olla vähintään sama kelpoisuus kuin kunnallisen lasten- tai nuorisokodin johtajalla ja kasvatushenkilöstöllä eli sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista annetun lain 10 §:n 4 momentin mukainen kelpoisuus. Vastuuhenkilön tulee olla nimettynä ja hänen kelpoisuutensa täytyttävä lupaa haettaessa.

Vastuuhenkilönä toimivan perhekotivanhemman työhön ei ole yhtä oikeaa tutkintoa. Soveltuvia koulutuksia ovat mm. sosiaalikasvattajan, sosiaaliohjaajan, sosionomi (AMK) jne. tutkinnot. Muu soveltuva opistotason tai ammattikorkeakoulun tutkinto, jos siihen sisältyy tai sen lisäksi on hankittu sosiaalilainsäädäntöön, erityisesti lastensuojelutyöhön ja sosiaalihuoltoon liittyvää koulutusta (n. 30 op) voidaan harkinnan mukaan hyväksyä.

Toisella perhekotivanhemmalla tulee olla vähintään perhehoitajalain 1 ja 2 §:n mukainen kelpoisuus. Mikäli perhekodissa hoidetaan samanaikaisesti useampaa kuin neljää lasta, kolmannella hoito- ja kasvatustavastuussa olevalla henkilöllä tulee olla sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuuksista annetun lain 8 §:ssä säädetty kelpoisuus.

Perhekotivanhemmille on hyödyksi myös kasvatustieteen, erityispedagogiikan, psykologian tai kehityspsykologian opinnot, koska useimmilla sijoitetuilla lapsilla tai nuorilla on erilaisia kasvun ja kehityksen häiriöitä.

Perhekotivanhempien työkokemus

Perhekotivanhemmat ottavat työhön ryhtyessään kokonaisvastuun lasten hoidosta ja kasvatuksesta. Heillä ei ole esimiestä eikä muita työkavereita, joiden kanssa voi pohtia epäselvissä tilanteissa, miten toimia. Perhekotivanhemmat eivät voi myöskään "perehtyä" työhön ensimmäisten sijoitettujen lasten kanssa, sillä jokainen lapsi on heti tullessaan oikeutettu saamaan perhekodissa täysipainoisen ja ammattitaitoisen hoidon ja kasvatuksen. Siksi ainakin perhekodin vastuuhenkilönä toimiva vanhempi tarvitsee riittävän kokemuksen siitä työstä, johon hän on ryhtymässä. Parasta työkokemusta on työskentely ympäristössä, joka vastaa lähinnä perhekotityötä esim. toinen perhekoti, lastenkoti, koulukoti tai pidempiaikainen useamman lapsen sijaisvanhempana toimiminen. Työskentely erityisnuorten tai sijoitettujen nuoren kanssa koulussa, sosiaalityössä, nuorisotyössä esim. tutustuttaa näiden nuorten tilanteeseen, mutta ei anna sitä kokemusta, joka merkitsee asumista ja elämistä ympärivuorokautisesti perhekodin yhteistä arkea ja jossa perhekotivanhemmilla on kokonaisvastuu lapsen kasvusta ja kehityksestä.

Useamman vuoden (vähintään 3 vuoden) työskentelyn pohjalta oppii näkemään, mitä määrätietoinen ja pitkäjänteinen työskentely vaikuttaa lapsen kehitykseen, mitä vaikutuksia eri kehitysvaiheet tuovat lapsen ja nuoren elämään ja miten niissä aikuisen tulee toimia. Tilapäinen työskentely perhekodissa, lastensuojelulaitoksessa tai muussa vastaavassa yksikössä ei riitä työkokemukseksi, vaikka se antaakin kuvan, miten lasten kanssa toimitaan ja minkälaisia tilanteita työssä tulee vastaan.

Perhekotivanhempien soveltuvuus

Perhekodin vanhemmat toimivat vuorovaikutuksessa lasten, oman perheen ja henkilökunnan kanssa. Lisäksi heillä on yhteistyökumppaneina lasten biologiset vanhemmat ja muut lasten läheiset henkilöt, sijoittajakuntien viranomaiset, sijaintikunnan sosiaali- terveys- ja koulutoimen sekä monien erityispalveluyksikköjen henkilöstö. Sen vuoksi perhekotivanhemmilta edellytetään hyviä vuorovaikutus- ja yhteistyötaitoja. Lisäksi heillä tulee olla hyvä fyysinen ja psyykinen terveys sekä oma elämäntilanne tasapainossa.

Perhekotivanhemmilta edellytetään kasvattajina lainkuuliaisuutta, koska he toimivat lapsille esimerkkeinä lakien ja sääntöjen noudattamisessa. Perhekodin vastuuhenkilön tulee esittää ennen luvan myöntämistä lääninhallitukselle rikosrekisteriote. Hänen tulee puolestaan vastata, että myös toisella perhekotivanhemmalla ja mahdollisilla muilla perhekodissa työssä olevilla ei ole rikollista taustaa.

Ammatillisilla perhekotivanhemmilla on lämmin sydän, iso syli, tarkat silmät, herkät korvat, tuntevat ja ymmärtävät aivot, rautaiset hermot, luja tahto, luova mielikuvitus jne. Toisin sanoen perhekotivanhemmilta odotetaan

- kykyä kuulla ja kuunnella lasta
- kykyä nähdä ja ymmärtää lasta hänen taustaansa vasten
- kykyä rohkaista lasta ottamaan vastaan ja osoittamaan rakkautta ja luottamusta
- kykyä kannustaa lasta ilmaisemaan tunteensa – myös kielteiset
- kykyä luoda turvallisuutta lapsen kasvaa ja kehittyä rakastettuna ja hyväksyttynä
- voimia kestää vastoinkäymiset ja kritiikki
- lujaa tahtoa pitää kiinni kasvatuseriaatteista ja säännöistä ja malttia toistaa näitä asioita uudestaan ja uudestaan
- taitoa olla vuorovaikutuksessa erilaisten ihmisten kanssa.

Perhekotivanhempien hyviä luonteenominaisuuksia ovat mm. pitkäjänteisyys, joustavuus, empaattisuus, päättäväisyys, tasapuolisuus, ennakkoluulottomuus, suvaitsevaisuus ja tärkeitä elämänarvoja ovat mm. rehellisyys, oikeudenmukaisuus, luottamuksellisuus, toisen ihmisen kunnioittaminen, tasa-arvoisuus.

Perhekotivanhempien ”työikä”

Perhekotivanhemmuus edellyttää vahvaa ja lujaa aikuisuutta. Siksi vielä 20-vuotiaana voi olla vaikea asettua uskottavan vanhemman rooliin murrosikäiselle. Perhekotityöhön ei myöskään kannata ryhtyä kovin paljon keski-ään ylitettyään, sillä työ voi tuntua raskaalta, jos oman vanhenemisen kanssa samaan aikaan joudutaan kohtaamaan nuorten kasvukriisit. Paras ikä perhekotivanhemmaksi ryhtymiselle on 30- 40-vuoden välillä, jolloin hankittu koulutus ja saatu työ- ja elämäkokemus ovat voineet yhdistyä vahvaksi vanhemmuudeksi.

Perhekotitoiminnan lopettamiseen tulee varautua siten, että oman eläkeiän lähestyessä kaikki sijoitetut lapset ovat valmiita itsenäistymään. Käytännössä

Länsi-Suomen lääninhallituksen lastensuojelutiimi 6.9.2006

Länsi-Suomen lääninhallituksen sosiaalityötiimi 18.9.2006

Länsi-Suomen lääninhallituksen sosiaali- ja terveysosaston johtoryhmä 19.9.2006

perhekodissa lasten määrä voi loppuvaiheessa olla paikkalukua pienempi, sillä kaikki lapset eivät useinkaan ole samanikäisiä. Pienen lapsen edun mukaisista ei ole, jos hänet sijoitetaan pitkäaikaishoitoon sellaiseen perhekotiin, jossa toiminta ollaan muutaman vuoden sisällä lakkauttamassa.

3. SIJOITETUN LAPSEN ASEMA PERHEKODISSA

Sijoitetun lapsen hoito ja kasvatus

Perhekodin tulee turvata jokaiselle sijoitetulle lapselle lapsen yksilöllisten tarpeiden mukainen turvallinen ja virikkeitä antava kasvu sekä tasapainoinen ja monipuolinen kehitys, johon kuuluu perushoito ja kasvatus sekä jälkihoito. Perhekodin tulee huolehtia lapsen hoidosta, kasvatuksesta, terveydestä, koulutuksesta, erityispalveluista (tutkimukset, terapiat) sekä tukea häntä harrastuksissa ja ihmissuhteissa.

Lapsen tarpeet ja mielipide tulee selvittää ja hänen toivomuksensa kuulla.

Lapselle tulee turvata hänen kehityksensä kannalta tärkeät, jatkuvat ja turvalliset ihmissuhteet ja hänellä tulee olla oikeus tavata vanhempiaan, sisaruksiin ja muita hänelle läheisiä henkilöitä.

Lapselle tulee turvata hyvä hoito ja kasvatus sekä lapsen ikään ja kehitystasoon nähden tarpeellinen valvonta ja huolenpito. Lapselle on pyrittävä antamaan lapsen taipumuksia ja toivomuksia vastaava koulutus.

Lasta tulee kasvattaa siten, että hän saa osakseen ymmärtämystä, turvaa ja hellyyttä. Lasta ei saa alistaa, kurittaa ruumiillisesti eikä kohdella muulla tavoin loukkaavasti. Lapsen itsenäistymistä sekä kasvamista vastuullisuuteen ja aikuisuuteen tulee tukea ja edistää.

Lapsen sijoituksen onnistumisen edellytyksiä

- Perhekodin kasvattajat tiedostavat, miten sijoitetun lapsen tausta ja aikaisempi elämä on vaikuttanut hänen tunne-elämäänsä, käyttäytymiseensä ja oireiluunsa ja tunnistaa lapsen erityistuen tarpeet ja hankkia tarvittavaa asiantuntemusta, hoitoa ja terapiaa.
- Perhekodin kasvattajat tukevat lapsen kasvua ja kehitystä, kohtelevat häntä tasa-arvoisesti sekä antavat turvalliset ja virikkeelliset kasvuolosuhteet.
- Perhekoti valmistautuu vastaanottamaan kukin lapsi siten, että hän kokee olevansa tervetullut perheen jäseneksi, kuuntelevat lasta ja kunnioittavat häntä sekä hänen mielipidettään.
- Perhekoti asettaa yhdessä sijoittajan, lapsen ja hänen biologisten vanhempiansa kanssa lapsen hoidolle ja kasvatukselle tavoitteet sekä seuraa ja arvioi jatkuvasti niiden toteutumista. Tavoitteet tulee asettaa lap-

sen aikuisuuteen saakka, mutta niiden tulee olla riittävän selkeät ja realistiset saavuttaa.

- Perhekodin kasvattajat ymmärtävät myös perheen sisäistä kulttuuria: vanhempien omasta lapsuudesta heijastuvia arvoja ja asenteita, käyttäytymis- ja vuorovaikutustapoja ja niiden vaikutuksia omaksuttuihin kasvatuseriaatteisiin.
- Perhekodin kasvattajat tiedostavat, että perhekodin ihmissuhteet, vanhempien parisuhteen toimivuus ja tasa-arvoisuus vaikuttavat perhe-elämään ja perheen tasapainoon sekä ymmärtävät, että vallankäyttö voi johtaa väkivaltaan.
- Perhekodin kasvattajat tunnistavat yleisimpiä kehityksen häiriöitä, joita sijoitetulla lapsella voi olla ja jotka voivat vaikuttaa lapsen käyttäytymiseen sekä tuen ja turvan tarpeeseen.
- Sijoitetun lapsen koulunkäynti suunnitellaan siten, että lapsen sopeutuminen uuteen kouluyhteisöön sujuu mahdollisimman hyvin. Perhekodin tulee tukea lapsen koulunkäyntiä ja tarvittaessa olla lapsen tukena koulussa.
- Perhekoti tukee lapsen ja vanhempien yhteydenpitoa ja sen lujittamista pyrkimällä hyvään yhteistyöhön ja kasvatuskumppanuuteen biologisten vanhempien kanssa. Tämä edellyttää, että kasvattajat tiedostavat, mitä lapsen huostaanotto vaikuttaa biologisen vanhemman tuntemuksiin ja kokemuksiin. Perhekodin kasvattajien on siedettävä biologisten vanhempien mahdollisen katkeruuden aiheuttamaa kritiikkiä myös perhekotia kohtaan.

4. PERHEKODIN PERUSTAMISESSA POHDITTAVIA ASIOITA

Idean syntyminen

Perhekodin perustamisajatus voi syntyä kutsumuksesta, omasta työkokemuksesta, koulutuksesta, omasta elämäkokemuksesta (esim. omasta sijoitustaustasta tai vanhempien sijaisvanhemmuus- tai lastensuojelutyöstä), muilta perhekotiyrittäjiltä tai tarpeesta työllistyä ja työllistää oma perhe.

Motiivien arvioiminen ja testaaminen

Perhekodin perustamisen suunnitteluun ryhdyttäessä omakohtaisesti koetun tai hankitun tiedon määrästä riippuen on hyödyllistä perusteellisesti keskustella toisen perhekotivanhemman ja mahdollisesti muiden perheenjäsenten sekä lastensuojelun sijaishuollon asiantuntijoiden kanssa siitä, mitä toimintaan ryhtyminen merkitsee itselle ja perheelle. Perhekodin perustaminen merkitsee kokonaan uudenlaista elämäntapaa, johon sitoudutaan ympärivuorokautisesti ja ympärivuotisesti.

Perhekodin perustamista suunnittelevien kannattaa pyytää kriittistä palautetta ammattilaisilta ja asiantuntijajärjestöiltä ja arvioida palautteen pohjalta, antaa-ko oma koulutus ja työkokemus riittävän ammattitaidon ammatilliseen perhekotityöhön sekä soveltuuko persoonana tähän työhön.

Perhekodin perustaminen muuttaa koko perheen elämää

Perhekoti on koko perheen yritys, jossa vanhemmuus ja koti jaetaan omien ja sijoitettujen lasten kanssa. Perhekodissa vierailevat lasten vanhemmat ja muut läheiset sekä viranomaiset, jotka työnsä vuoksi ovat oikeutettuja ja velvollisia käynneillään arvioimaan perhekotia ja sen toimintaa. Perhekodin perustamisen jälkeen koti ei ole enää perheen yksityisaluetta.

Sijoitettavien lasten kasvun vauriot näkyvät usein voimakkaana pahanolon ilmaisuina erityisesti sijoituksen alkuvaiheessa, mutta joskus pidempäänkin eri tilanteissa tai eri kehitysvaiheissa. Uuden lapsen tulo perheeseen voi käynnistää kipuilua jo aiemmin perheeseen tulleissa lapsissa. Jos perhekodissa lasten sijoitukset vaihtuvat usein, voi perhekodin elämä olla jatkuvaa tunnemyrskyä. Jos sijoitetut lapset ovat vaativaa hoitoa tarvitsevia tai lapsia on useita (6-7), tarvitaan ulkopuolinen tai ulkopuolisia työntekijöitä.

Perheen sisällä kannattaa keskustella siitä, mitä perhekoti merkitsee kullekin perheenjäsenelle ja mitä se kultakin perheenjäseneltä edellyttää.

Vanhemmuuden jakaminen

Sijoituksen vaikutus on erilainen pienille ja isommille lapsille. Jos perheessä on omia lapsia, perhekotivanhemmat joutuvat jakamaan huolenpitoaan ja aikaansa sekä omille että sijoitetuille lapsille, koska perheen lasten ja sijoitettujen lasten tulee olla samanarvoisia ja heidän tulee saada samanlainen kohtelu. Ajoittain sijoitetut lapset tarvitsevat aikuista kuitenkin huomattavasti enemmän kuin omat lapset, koska sijoitetut lapset ovat usein jääneet kokonaan vaille vanhemmuuden turvaa, ja heidän kanssaan voi joutua opettelemaan perusluottamusta ja -turvallisuutta aivan alusta.

Perheenjäsenten kanssa on tarpeen keskustella oman perheen tavoista, säännöistä ja arkirutiineista ja miten näitä sovelletaan perhekodissa, jossa kaikilla tulee olla samanlaiset säännöt, oikeudet ja velvollisuudet. Perhekodin elämäntapa on perheen elämäntapa. Sijoitettavien lasten rajattomuus edellyttää perhekodilta säännöllistä ja tasapainoista elämää, jossa säännöt ja arkirutiinit ovat tärkeitä ja jotka koskevat niin sijoitettuja kuin omiakin lapsia.

Kasvatusperiaatteet ja niiden soveltaminen

Perhekotivanhempien kasvatusperiaatteisiin vaikuttavat sekä oman lapsuudenkodin että vanhempien itsensä omaksumat kasvatusperiaatteet. Mikäli ne ovat osoittautuneet hyviksi, niitä halutaan käyttää myös omien lasten ja sijaislasten kasvatuksessa. Jos perhekotivanhempien kasvatusperiaatteet poikkeavat toisistaan, on heidän sovittava yhteisesti hyväksyttävät periaatteet, joita he noudattavat johdonmukaisesti. Kasvatustyön pelisääntöjen luomisen aika ei

ole silloin, kun työtä tehdään. Jos perhekodissa on ulkopuolinen tai ulkopuolisia työntekijöitä on kasvatuseriaatteista sovittava myös heidän kanssaan etukäteen. Työntekijöiden sekä lasten vanhempien näkemyksiä tulee kuulla. Työntekijät ovat perhekodissa tasavertaisia kasvattajia perhekotivanhempien ohella.

Elämänarvot ja -tavat

Perhekotivanhemmilta edellytetään, että heidän elämänarvonsa ovat kunnossa. Tämä tarkoittaa mm. oikeudenmukaisuutta, toisen ihmisen kunnioittamista, tasa-arvoisuutta, rehellisyyttä, luottamuksellisuutta. Elämänarvojen tulee välittyä myös lasten kasvatukseen. Perhekotivanhemmilta edellytetään, että heidän oma elämäntilanteensa ja keskinäinen ihmissuhteensa ovat tasapainossa.

Vaikka sijoitettavien lasten vanhempien elämänarvot voivat olla erilaiset eivätkä elämäntavat ole aina hyväksyttäviä, niitä ei tule arvostella tai aliarvioida. Lapselle tulee kuitenkin selvittää, mitkä ovat hyväksyttäviä elämänarvoja ja –tapoja ja mitkä eivät ole. Perhekotivanhempien tulee pyrkiä kuitenkin tekemään yhteistyötä sijoitettujen lasten vanhempien ja heidän läheistensä kanssa.

Vaikeiden asioiden käsittely

Sijoitettavat lapset ovat joutuneet opettelemaan omat selviytymisstrategiansa. He ovat joutuneet kuulemaan ja kohtaamaan ehkä paljon riitaa ja ristiriitoja, mutta eivät ehkä ole oppineet käsittelemään vaikeita asioita. Perhekodin vanhempien tulee luoda turvalliset olosuhteet ja antaa mallia siitä, että myös vaikeista asioista voidaan puhua ilman syyllisyyttä ja ilman menetyksiä ja hylätyksi tulemista. Tämä edellyttää, että vanhemmat ovat oppineet käsittelemään keskenään ja lastensa kanssa vaikeita asioita. Perhekodin aikuiset ovat sekä vanhempia että työtovereita, mikä on sekä rikkaus että uhka heidän keskinäiselle suhteelleen. Perhekodin vanhempien vahvuuksien hyödyntäminen ja myös oman riittämättömyyden tiedostaminen on tärkeää. Ammattitaitoa on ulkopuolisen työohjauksen avulla ylläpidettävä jaksaminen.

Perhekodin vanhemmat joutuvat sopeutumaan moniin erilaisiin tilanteisiin ja tulemaan toimeen erilaisten ihmisten kanssa. Koska perhekodin perustaminen on pitkäaikainen ja kallis sijoitus, joka vaatii samaan aikaan sekä hoidon ja kasvatuksen ammattitaitoa että yrittäjyyttä, kannattaa asia pohtia suunnitteluvaiheessa perusteellisesti. Toiminnan epävarmuus- ja riskitekijöistä kannattaa laatia ennen lopullisen suunnittelun käynnistämistä riskianalyysi.

5. PERHEKODIN TILAT JA SIJAINTI

Perhekodin tilat

Perhekodin tilojen suunnittelussa tulee ottaa huomioon tilat, sijainti ja ympäristö. Perhekodin toiminta on ammatillista työtä, jota toteutetaan perheen omas-

sa kodissa. Kun kysymyksessä on kotiin sijoitettujen lapsiasiakkaiden hoitamisesta, ovat tiloille asetettavat vaatimukset tiukempia kuin perheen yksityiskodille. Perhekodilla tulee olla riittävät ja tarkoituksenmukaiset tilat, jotka mahdollistavat jokaiselle lapselle oikeuden kodinomaisuuteen ja yksityisyyteen. Jokaisella lapsella tulee olla oma huone, jossa on riittävästi tilaa (vähintään 12 m²) asua ja johon sopii lapsen henkilökohtaiset tavarat.

Yhteisissä tiloissa tulee olla mahdollisuus koko perheen yhdessäoloon ja ruokailuun. Myös saniteettitiloja tulee perheen koko huomioiden olla riittävästi. Rakenteellisesti tilojen tulee olla sellaiset, että ne mahdollistavat terveen (terveydensuojeluviranomaisen lausunto) ja turvallisen kasvun ja kasvuympäristön (pelastustoimen lausunto). Perhekodin toimintaa helpottaa, jos kiinteistössä on tilaa myös harrastuksiin (musiikkitala, askartelu- ym. verstastilaa jne.) Perhekodin asiakirjahallintoa varten tarvitaan lukittava toimistotila sekä rauhallinen neuvottelutila, jossa voi käydä sijoitus-, perhe- ja muut neuvottelut. Mikäli perhekodissa on yksi tai useampi ulkopuolinen työntekijä, asettavat työsuojeluviranomaiset määräyksiä henkilöstötiloille.

Perhekodin turvallisuudelle asetetaan tiukemmat vaatimukset kuin normaalille perheen asumiselle. Pelastusviranomaisten vaatimusten mukaisesti määräykset koskevat kiinteistön rakenteita ja koskevat asiakkaiden määrää ja asuintilojen käyttöä. Mikäli kiinteistö ei ole kivirakenteinen tai tiloja ei ole rakennettu erityisesti tulipaloa hidastavista materiaaleista, voidaan lasten asuinhuoneet sijoittaa vain kiinteistön ensimmäiseen kerrokseen. Tällöinkin edellytetään, että rakennuksessa on riittävästi poistumisteitä. Kunnan pelastusviranomaiset määrittävät kiinteistön soveltuvuuden tältä osin.

Perhekodin sijaintipaikan valinta

Perhekodin sijaintipaikkaa suunniteltaessa kannattaa etukäteen selvittää toiminnassa tarvittavien palvelujen saatavuus ja saavutettavuus sekä toimintaympäristön tarjoamat mahdollisuudet ja epäkohdat:

- Kunnan koulutoimen kanssa kannattaa selvittää tukiopetus- ja erityisopetusresurssien riittävyys sekä neuvotella lasten perusopetuksen järjestämisestä niin, että kunkin sijoitettavan lapsen erityistarpeet tulee huomioiduksi. Useimpien sijoitettujen lasten hoito jatkuu perhekodissa myös peruskoulun jälkeen, joten perhekotia suunniteltaessa on selvitettävä, mitä jatkokoulutusmahdollisuuksia paikkakunnalla tai lähialueilla on.
- Kunnan sosiaali- ja terveystieteiden palvelujen saatavuus ja saavutettavuus on hyvä selvittää etukäteen. Monet sijoitetut lapset tarvitsevat perheneuvolan tai lasten-/ nuorisopsykiatrian palveluja ja hoito- ja tutkimuskäyntien kannalta hoitopaikan etäisyydellä on merkitystä.
- Sijoitettujen lasten vapaa-ajan käytön suunnittelemiseksi kannattaa selvittää, mitä harrastusmahdollisuuksia paikkakunnalla tai lähialueilla on tarjolla jne.

- Julkisen liikenteen kulkuyhteyksien selvittäminen on tärkeää sijoitettavien lasten koulunkäynnin ja harrastamisen kannalta. Kulkuyhteydet vaikuttavat myös lasten biologisten vanhempien mahdollisuuteen vieraillla perhekodissa.
- Perhekodin toiminnan kannalta myös asuinympäristön turvallisuuteen kannattaa kiinnittää huomiota. Vesien, rautatien ja vilkasliikenteisen maantien tai kadun läheisyys lisää perhekodin valvontavastuuta. Ympäristön rauhattomuus ja epäsosiaalinen elämä voivat olla houkuttimena etenkin nuorille.
- Tulevan naapuruston taholta saattaa perhekoti kohdata vastustusta, koska perhekotitoiminta ei ole kaikille tuttua. Joillakin asukkailla saattaa olla ennakkoluuloja ja pelkoa, että perhekoti tuo mukanaan häiriöitä ja rikollisuutta. Perhekotia suunniteltaessa kannattaa olla yhteydessä etukäteen tulevaan naapurustoon ja kertoa, mitä toiminta tarkoittaa.

6. KÄYTÄNNÖN JÄRJESTELYT AMMATILLISEN PERHEKODIN PERUSTAMISESSA

Lupa-asiakirjojen hankinta

Toimintaedellytyksiä mietittäessä alkaa jo kehittyä näkemys toiminta-ajatuksista, toiminnan tavoitteista ja sisällöstä. Näistä pohdinnoista on hyvä lähteä kehittämään toimintasuunnitelmaa eli kenelle, mitä palveluja, miten ja millä resursseilla palveluja tuotetaan. Alustavista suunnitelmista kannattaa konsultoida lääninhallituksen lupaviranomaista.

Jos kiinteistöä ei ole valmiina, sen etsimiseen voi joutua käyttämään runsaasti aikaa. Yrityksen perustamiseen on ryhdyttävä ajoissa tekemällä laskelmia kustannuksista kannattavuudesta, yritysmuodon valinnasta, rekisteröinnistä. Kiinteistöä koskevien lausuntojen saamiseksi on otettava yhteyttä kunnan terveystarkastajaan ja palotarkastajaan.

Sijaintikunnan lausunnon saamiseksi kannattaa hyvissä ajoin käydä keskustelua kunnan sosiaalijohtajan, sivistystoimen johtajan ja mahdollisen lähikoulun rehtorin kanssa ja pyytää heitä varautumaan lausunnon antamiseen siinä vaiheessa, kun muut hakemusasiakirjat ovat koossa. Kun hakemukseen tarvittavat muut liitteet paitsi kunnan lausunto ovat koossa ja toimitilat valmiina, hakija lähettää asiakirjat kunnan sosiaaliviranomaiselle, joka valmistelee lausunnon huomioimalla siinä myös kunnan koulutoimen ja terveystoimen näkemykset. Hakija voi sosiaalitoimen kanssa sopia, lähetetäänkö hakemusasiakirjat suoraan kunnasta lääninhallitukseen vai toimittaako hakija ne itse.

Mikäli toimintaa varten hankitaan kiinteistö, jossa on tehtävä muutostyöt ennen toiminnan aloittamista, on hyvä keskustella kiinteistölle asetettavista edellytyksistä lääninhallituksen tarkastajan sekä kunnan rakennus- ja paloviranomaisen kanssa. Tarvittavien muutostöiden on oltava valmiina, ennen kuin perhekoti voi saada toimiluvan.

Hakemuksen käsittely lääninhallituksessa

Hakemusasiakirjat saatuaan lääninhallituksen viranhaltija tekee tarkastuksen yksikköön yleensä yhdessä sijaintikunnan sosiaalitoimen viranhaltijan kanssa. Tarkastuskäynnillä käydään läpi toimintasuunnitelma, toiminnan sisältö, hakijoiden kelpoisuus, henkilökunnan riittävyys sekä tarkastetaan toimitilat. Tarkastuskäynnistä laaditaan tarkastuskertomus, joka toimitetaan hakijalle ja annetaan tiedoksi sijaintikunnan sosiaaliviranomaiselle.

Mikäli hakemusasiakirjat ovat riittävät ja toiminta vastaa yksityisen sosiaalipalvelun tuottajan valvontalain edellytyksiä lääninhallituksen tarkastaja valmistelee toimilupaa koskevan päätöksen ratkaisijalle. Jos toiminnan edellytykset eivät täytä lupaehtoja, hakijalle tehdään perusteltu kielteinen päätös, josta hän voi valittaa hallinto-oikeuteen.

Suunnitteluprosessi tiivistetysti

1. varmistakaa omien motiivienne, koulutuksenne, kokemuksenne ja soveltuvuutenne riittävyys
2. selvittäkää koko perheen valmiudet ja hyväksyntä toiminnalle
3. laatikaa toiminta-ajatus ja toimintasuunnitelma, jossa yksilöitte: mitä, miten kenelle, missä laajuudessa, millä resursseilla
4. selvittäkää kasvatuseriaatteenne, vahvuutenne ja kehittämistä vaativat asiat
5. selvittäkää mahdollinen lisäkoulutuksen tarve, täydennyskoulutus, työnohjaus
6. hankkikaa toimitilat, joiden soveltuvuuden, sopivuuden ja sijainnin olette selvittänyt
7. selvittäkää paikkakunnan sosiaali-, terveys-, koulupalvelut, erityispalvelut, harrastusmahdollisuudet, kulkuyhteydet jne.
8. selvittäkää kunnan viranomaisten suhtautuminen suunniteltuun palvelutoimintaan ja toiminnan sijoittuminen kunnan palvelutuotantoon.
9. kertokaa suunnitelmistasi naapureille ja luokaa hyvät suhteet heidän kanssaan
10. tehkää mahdollisesti tarvittavat muutostyöt tiloihin, pyytäkää tarkastukset, hankkikaa tarvittavat lausunnot ja muut liitteet
12. tehkää hakemus (Lupahakemus tulostettavissa sivulta www.lomake.fi)

Suosittelavaa kirjallisuutta

Lastensuojelun yksityisten palvelujen valvontatyöryhmän muistio, Sosiaali- ja terveysministeriön työryhmämuistioita 2001:29, STM, 2002.

Yksityisten sosiaalipalvelujen toimintaedellytyksiä pohtineen työryhmän muistio (SOSPA-työryhmä, Sosiaali- ja terveysministeriö, työryhmämuistioita 1998:17)

APKL:n perustietopaketti

Sos-lapsikylä ry: Laatukäsikirja

Koisti-Auer "...vaikka elämä oli välillä jo tosi kunnossa", Huostaanottokriisin selvittely- projektin loppuraportti, Sos-Lapsikylä ry.

Sijaishuollon valtakunnalliset laatukriteerit, Lastensuojelun Keskusliitto, Laituri-projekti

Lastensuojelun kehittämisohjelma vuosille 2004 – 2007

Asiakirjahallinto ja asiakkaan yksityisyyden suoja sosiaalihuollon toimintayksikössä.

Tietosuojavaltuutetun toimisto 2/2000

Turvallisuussuunnitteluopas STM 2005:13

Turvallisuusselvityskirje Tu-33 LSLH Pelastusosasto

Turvallinen lääkehoito-opas, Sosiaali- ja terveysministeriön oppaita 32:2005.